

Dziuba, Andrzej Franciszek

Ewangelizacja małżeństwa i rodziny

Warszawskie Studia Pastoralne 10, 155-181

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

bp Andrzej F. Dziuba*

Ewangelizacja małżeństwa i rodziny

Pielgrzymujący Lud Boży Nowego Przymierza obejmuje tych którzy do niego weszli przez chrzest św., jako ludzie wiary niosący różnorodne powołania. Jednak w wymiarze wspólnotowym większość z nich podąża drogą powołania małżeńskiego i rodzinnego.

W Nowym Przymierzu droga ta jest wyjątkowym zaufaniem wobec Boga w Jezusie Chrystusie oraz w mocach Ducha Świętego. To miłość, która jest odzwierciedleniem miłości osób Trójcy Świętej, a także miłości Boga do człowieka, a zwłaszcza Jezusa Chrystusa w Nowym Przymierzu. Bóg zainicjował dialog z człowiekiem poprzez objawienie, na które on odpowiada religijną wiarą, pozostając sobą z własnym sposobem myślenia (por. Rdz 32, 25–27). Odwieczny dialog Słowa Bożego z Bogiem Ojcem znalazł swój wyraz „cielesny” w Jezusie Chrystusie (por. Kol 2, 9–10), który jest szczytem daru dla ludzi, a w nich i dla świata.²

---

* Ks. bp prof. Andrzej Dziuba jest profesorem teologii moralnej, znawcą kultur prekolumbijskich, kapłanem konwentualnym „Ad honorem” Zakonu Maltańskiego. Jako profesor teologii prowadzi wykłady na KUL (od 1990 r.) i na UKSW (od 1997 r.). Opublikował m.in.: *Kościół katolicki w Polsce. Informator* (1995 i 1997), *Matka Boża z Guadelupe* (1995), *Orędzie moralne Jezusa Chrystusa* (1996). Od roku 2004 jest biskupem ordynariuszem diecezji łowickiej.

² „Do głównych rysów dzisiejszego świata zalicza się zwielokrotnienie związków między ludźmi, do czego bardzo się przyczynia dzisiejszy postęp techniczny. Jednakże dialog braterski między ludźmi dochodzi do skutku nie dzięki temu postępowi, lecz głębiej, poprzez wspólnotę osób, która domaga się wzajemnego poszanowania dla ich pełnej duchowej godności” (KDK 23).

1. Sakramentalne małżeństwo – fundament siły rodziny

Małżeńskie przymierze, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, czerpie siłę i moc z aktu stworzenia, lecz zostało dla ochrzczonych³ przez Chrystusa podniesione do godności sakramentu⁴. Jednak w odniesieniu do małżeństwa nie wolno wychodzić z ogólnego pojęcia sakramentu. Procedura musi być odwrotna – w samej wewnętrznej strukturze małżeństwa należy usiłować odnaleźć, określić i rozwinąć tę specyficzną sakramentalność, która jest w niej zawarta.⁵ Wydaje się, że małżeństwo winno być obecne w miłości Bożej oraz jej formach międzyludzkich, a zwłaszcza małżeńskich.

Chrystus, wraz z pragnieniem Kościoła jako sakramentu zbawienia, pragnął także sakramentów, które ten jeden sakrament uobecniają.⁶ Sakramentalną godność małżeństwa Kościół rozeznaje odczytując zamiysł Chrystusa. Wzniósł On małżeństwo do godności skutecznego znaku łaski w momencie oddania się za swą oblubienicę – Kościół, gdyż wtedy Stare Przymierze ustąpiło miejsca Nowemu.⁷ Zmartwychwstanie było odpowiedzią Ojca na dar miłości, potwierdzoną we Wniebowstąpieniu i darze Ducha Świętego

³ Por. *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, w: *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1996, s. 11.

⁴ „Chrystus Pan wyniósł wśród chrześcijan do godności sakramentu samą umowę małżeńską” (CIC 1917 kan 1012, par. 1); „Dlatego nie może między chrześcijanami powstać ważna umowa małżeńska, żeby tym samym nie była sakramentem” (Tamże, par. 2); Por. KPK kan 1055 par. 1; DS. 1801; KKK 1601.

⁵ J. Grzeškowiak, *Misterium małżeństwa. Sakrament małżeństwa jako symbol przymierza Boga z ludźmi*, Poznań 1993 s. 18; Por. K. Wojacek, *Sakramentalno-eklezyjalne podstawy katolickiej koncepcji małżeństwa*. „Collectanea Theologica” 68:1998 nr 4, s. 31–52.

⁶ Por. E. Ozorowski, *Sakrament (teologia)*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, red. E. Ozorowski, Warszawa–Łomianki 1999, s. 414; L. Balter, *Problem ustanowienia sakramentów w akcie założenia Kościoła*, w: *Sakramenty Kościoła*, red. B. Testa, Poznań 1998, s. 57–61; A. Skowronek, *Ustanowienie sakramentów w akcie założenia Kościoła–Prasakramentu*, „Ateneum Kapłańskie” 56(1964) nr 332, s. 276–286; Y. Congar, *Kościół jako sakrament zbawienia*, Warszawa 1980, s. 69–71.

⁷ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis”*, Citta del Vaticano 1979, nr 10 (dalej skrót RH); P. Adres, *Le mariage. Le mystere chretien. Theologie sacramentaire*, Tournai 1963, s. 140–141.

W sakramentalności małżeństwa powinna być wyraźniej podkreślone, że nie jest on dodany do małżeństwa.⁸ Zatem sakramentem jest małżeństwo, o ile małżonkowie przeżywają je w perspektywie wiary w Chrystusa i w zjednoczeniu z Nim, ku świętości.⁹ *Konkretna rzeczywistość małżeńskiej wspólnoty życia i miłości, z jej poufalością i intymnością, (...) w istnieniu osobowym (...), staje się skutecznym znakiem związku Chrystusa z Jego Kościołem: właśnie dokładnie w tym wszystkim więź Chrystusa i Kościoła jest symbolizowana, objawiana, reprezentowana, uobecniana i urzeczywistniana na nowo.*¹⁰

Kompleksowe ukazywanie sakramentalności małżeństwa, obok pojęcia „przymierze” odwołuje się do „symbolu” (greckie *mysterion* i łacińskie *sacramentum*).¹¹ Te dwie kategorie pozwalają na bardziej integralne ukazanie rzeczywistości małżeństwa w miłości Bożej oraz w wymiarze międzyosobowym.¹² Symbol może być obrazem i realnym odbłaskiem rzeczy oznaczonej, a także narzędziem w miłości. Zatem małżeństwo chrześcijańskie nie jest tylko symbolem łączności Chrystusa z Kościołem, ale odbiciem nadprzyrodzonego związku miłości. Trzeba mówić o „tajemnicy wielkiej”, chodzi bowiem o sakrament wypełniony nadprzyrodzonymi wartościami.¹³

Sakramentem z woli Jezusa Chrystusa stał się akt zawarcia związku małżeńskiego pomiędzy ochrzczonymi.¹⁴ Zatem ta sakra-

⁸ Por. S. Czerwik, *Najnowsze wypowiedzi magisterium Kościoła o sakramentach*, „Ateneum Kapłańskie” 56(1964) nr 334, s. 287–293; B. Przybylski, *Teologia sakramentów*, „Ateneum Kapłańskie” 56(1964) nr 334, s. 260–268.

⁹ Por. D. von Hildebrand, *Man and Woman. Love and the Meaning of Intimacy*, Manchester 1992.

¹⁰ A. Auer, *Die Weltoffene Christ*, Dusseldorf 1960, s. 169–170.

¹¹ Por. S. Langer, *Nowy sens filozofii. Rozważania o symbolach myśli, obrzędu i sztuki*, Warszawa 1976, s. 91–92; P. Riceur, *Egzystencja i hermeneutyka*, Warszawa 1975, s. 7–14.

¹² Por. J. Grześkowiak, *Misterium małżeństwa. Sakrament małżeństwa jako symbol przymierza Boga z ludźmi*, Poznań 1993, s. 15–19; L. Stachowiak, *Biblijny obraz małżeństwa od Starego do Nowego Testamentu*, „Zeszyty Naukowe KUL” 23(1980) nr 3, s. 17–24.

¹³ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, Citta del Vaticano 1981, nr 19 (dalej skrót FC); R. Sztymmler, *Pojęcie małżeństwa chrześcijańskiego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1–2(1991–92), s. 29–52.

¹⁴ Por. Paweł VI, *Encyklika „Humane vitae”*, Citta del Vaticano 1968, nr 8; E. Ozorowski, *Kościół domowy w Kościele powszechnym*, w: *Teologia małżeństwa*

mentalność ma znaczenie chrystologiczne i eklezjologiczne (por. Ef 5, 22–33).¹⁵ *Najpierw małżeństwo jest dostrzegalnym znakiem łaski: widzialność znaku w dostatecznej mierze jest wyrażona przez to, że chodzi o związek małżeński. Związek małżeński zaś bez zewnętrznego uwydatnienia wewnętrznej decyzji nie może dojść do skutku; już w naturze zawieranego związku tkwią elementy jego widzialności. Dalej jest to znak święty, dotyczący świętości, dotyczący łaski uświęcającej.*¹⁶ Nakłada to zobowiązania miłości i solidarności oraz braterstwa wobec innych małżeństw.

*Małżeństwo jest odbiciem, odzwierciedleniem nadprzyrodzonego powiązania, jakie istnieje między Chrystusem a jego Kościołem. Zespolenie Chrystusa z Kościołem dokonuje się przede wszystkim na płaszczyźnie nadprzyrodzonej, w obrębie której zasadniczą i najważniejszą wartością jest łaska uświęcająca, życie Boże, synostwo Boże, uczestnictwo w naturze Bożej. Stosunek Chrystusa Pana do Kościoła jest ze wszech miar święty. Małżeństwo jest odbiciem owego świętego powiązania, skutkiem czego i ono jest święte. A wreszcie – moment najważniejszy – małżeństwo jest nie tylko widzialnym znakiem niewidzialnej łaski Bożej, ale jest również znakiem skutecznym. Małżeństwo jako sakrament nie może być tylko obrazem świętości, ale przede wszystkim musi dawać moc sprowadzającą świętość.*¹⁷

Chrystusowe, a więc znaczone miłością ukierunkowanie sakramentalności, świętości i trwałości małżeństwa winno wypełniać serce każdego mężczyzny i każdej kobiety, żyjących w małżeństwie. Przez ten sakrament Chrystus udziela rodzinie chrześcijańskiej swojej pomocy; on jest wspólnotowym i komunijnym źródłem uświęcenia. Sta się ono *communio personarum* silną Bogiem w Chrystusie. W mał-

---

i rodziny, red. K. Majdański, t. 2, Warszawa 1990, s. 44.

¹⁵ Por. K. Wojacek, *Sakramentalność małżeństwa jako podstawa organizacji duszpasterstwa małżeństw*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 37(1990) nr 6, s. 17–28; Cz. Bartnik, *Sakrament małżeństwa*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 37(1990) nr 2, s. 101–108.

¹⁶ S. Piotrowski, *Wpływ sakramentów na codzienne życie chrześcijanina*, „Ateneum Kapłańskie” 57(1965) nr 336–337, s. 86.

¹⁷ Tamże, s. 85–86; Por. RH 10.

żeństwie Chrystus zajmuje pierwsze miejsce i nadaje mu godność sakramentalną. Za tę wspólnotę odpowiedzialny jest Kościół.¹⁸

2. Rodzina Kościołem domowym

Rodzina, jako podstawowa komórka życia społecznego, posiada swoje miejsce i zadania w Kościele.¹⁹ Rodzina stanowi podstawę społeczeństwa, ale Kościół jest jak matka, która rodzi, wychowuje i poucza rodziny chrześcijańskie. Czyni to przez głoszenie słowa Bożego, które objawia rodzinie jej prawdziwą tożsamość, a poprzez sakramenty wzbogaca ją w moc, przez co miłość chrześcijańska staje się jej siłą przewodnią.²⁰

Genezy terminu *Kościół domowy* należy szukać w Piśmie św. (por. 1 Kor 16, 19; Rz 16, 3–5.12; Kol 4, 15; Flm 2). Dom rodzinny był miejscem sprawowania Eucharystii, modlitw i śpiewu psalmów, a więc trwania w Nim w miłości.²¹ Doniosłość rodziny w Kościele dowodzi jej chrystologiczny oraz eklezjalny sens (por. Ef 5, 21–33). Tym nurtem poszła także patrystyczna Tradycja.²² Współcześnie

¹⁸ Por. J. Grześkowiak, *Misterium małżeństwa. Sakrament małżeństwa jako symbol przymierza Boga z ludźmi*, dz. cyt., s. 15–19; J. Klys, *Małżeństwo drogą do świętości*, w: *Miłość – małżeństwo – rodzina*, red. F. Adamski, Kraków 1985, s. 139–182.

¹⁹ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Christifideles laici”*, Citta del Vaticano 1988, nr 61, 62 (dalej skrót: CL); E. Marczewska, *Małżeństwo w świetle wspólnotowego rozumienia Kościoła*, „Zeszyty Naukowe KUL” 18(1975) nr 4, s. 15–26.

²⁰ Por. E. Ozorowski, *Kościół domowy w Kościele powszechnym*, art. cyt., s. 41; K. Jeżyna, *Eucharystia*, w: Jan Paweł II, *Encyklopedia Nauczania Moralnego*, red. J. Nagórny, K. Jeżyna, Radom 2005, s. 192–193; Cz. Murawski, *Teologia małżeństwa w nowym Ordo celebrandi matrimonium z 1969 r.*, Lublin 1975, s. 125–126 (mps Archiwum KUL).

²¹ Por. E. Ozorowski, *Rodzina jako Kościół domowy*, w: *Teologia małżeństwa i rodziny*, t. 2, red. K. Majdański, Warszawa 1990, s. 41–49; M. Marczewski, *Jak należy rozumieć termin „Kościół domowy”*, „Chrześcijanin w świecie” 25(1993) nr 4, s. 49–52; N. Provencher, *Vers une theme de famille: l’Eglise domestique*, „Eglise et Theologie” 12(1981), s. 16–17; E. M. Marczewscy, *Kościół domowy. Ocena pojęcia*, w: *Małżeństwo i rodzina w świetle nauki Kościoła i współczesnej teologii*, Lublin 1985, s. 239–254; J. H. Klauck, *Die Hausgemeinde als Lebensform im Urchristentum*, „Münchener Theologische Zeitschrift” 32(1981) nr 1, s. 3–6.

²² Por. Cz. Murawski, *Rodzina Kościołem domowym*, w: Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej. Program duszpasterski na rok 1993/1994*, Katowice 1993, s. 90–93; K. Majdański, *Wspólnota życia i miłości*, Łomianki 2001, s. 373–403; J. Grześkowiak, *Misterium małżeństwa*,

wspólnoty małżeńskie i rodziny w odniesieniu do Nowego Przymierza, określa się m.in. terminami: znak, obraz, symbol, uobecnienie, reprezentacja, przedstawienie, objawienie, budowanie, realizacja, wydarzenie.²³ *Kościół w Chrystusie jest niejako sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego*²⁴ (por. Kol 1, 15; J 14, 9; Tt 3, 4).

Więź Kościoła domowego z Kościołem powszechnym

Związek Kościoła i rodziny nie jest tylko zewnętrzny i przypadłościowy. Kościół istnieje w rodzinach i są one zwane małymi kościołami. Rodzina chrześcijańska to *symbol i zarys (kompendium) Kościoła powszechnego, założonego na tej samej skale. I ten jakby mały Kościół, zamknięty między ścianami domostwa, trwa razem z wielkim Kościołem, rozwija się i kwitnie wraz z Nim*.²⁵ Kościół, małżeństwo i rodzina przenikają się wzajemnie i są od siebie zależne. Kościół powstaje wszędzie gdzie ochrzczeni gromadzą się w imię Pana, tym więcej, gdy są złączeni w sakramentalnym małżeństwie i wspólnocie rodzinnej²⁶. Małżeństwo to zjednoczenie tego co ludzkie i boskie, a co ma wymiar ziemski i zbawczy.²⁷

Warto zauważyć, że Sobór Watykański II rodzinę nazywa *domowym niejako Kościołem*²⁸ i *domowym sanktuarium Kościoła*²⁹. Roz-

Poznań 1993, s. 233–237.

²³ Por. A. Zuberbier, *Urzeczywistnianie się Kościoła w małżeństwie*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 5(1977), s. 83–90; W. Beinert, *Die Ehe als Sakrament der Kirche*, w: *Beiträge zur Theologie der Ehe*, Kevelar 1971, s. 26–32; J. Eska, *Formacja katolicka wobec problemu współczesności*, „Więź” 2(1959) nr 4, s. 22–28; K. Rahner, *Die Ehe, als Sakrament*, „Theologisches Jahrbuch” 14(1971), s. 272–273.

²⁴ KK 1; Por. H. de Lubac, *Betrachtungen über die Kirche*, Graz 1954, s. 137.

²⁵ A. Rossini, *Del matrimonio*, Milano 1977, s. 329.

²⁶ Por. Cz. Murawski, *Teologia małżeństwa w nowym „Ordo celebrandi matrimonium” z 1969 r.*, dz. cyt., s. 125–126.

²⁷ Por. E. Ozorowski, *Wybrane zagadnienia z eklezjologii posoborowej*, „Wiadomości Kościelne Archidiecezji w Białymstoku” 2(1976) nr 4, s. 33–41; W. Łydka, *Kościół*, w: *Słownik teologiczny*, red. A. Zuberbier, Katowice 1988, s. 248–251.

²⁸ „W tym domowym niejako Kościele rodzice przy pomocy słowa i przykładu winni być dla dzieci swoich pierwszymi zwiastunami wiary i pielęgnować właściwe każdemu z nich powołanie” (KK 11).

²⁹ „Wypełni ona (rodzina) to posłannictwo, jeżeli przez wzajemną miłość swych członków i przez modlitwę wspólnie zanoszoną do Boga okaże się niejako domowym

winał to Jan Paweł II w adhortacja apostołska *Familiaris consortio*. *Ażeby lepiej zrozumieć podstawy, treści i cechy charakterystyczne tego uczestnictwa, należy zgłębić wielorakie i mocne więzy wzajemne łączące Kościół i rodzinę chrześcijańską, tworzące z niej niejako „Kościół w miniaturze” (Ecclesia domestica), i sprawiające, że jest ona swego rodzaju żywym odbiciem i historycznym ukazaniem tajemnicy Kościoła.*³⁰ Rodzina chrześcijańska, jako „Kościół domowy” jest do tego stopnia wpisana w tajemnicę Kościoła, że staje się, na swój sposób, uczestnikiem zbawczego posłannictwa samego Kościoła.³¹

Rodzina z natury wchodzi w porządek stwórczy, ale dopiero wiara i sakrament małżeństwa wynoszą ją zbawczo i wyznaczają możliwości dynamicznego rozwoju. To perspektywa życia w świecie przyrody a zarazem dojścia do życia właściwego Bogu, ale tylko dzięki jego łaskom, których szczytem wspólnotowym jest sakrament małżeństwa.

Kościół rodzi i buduje rodzinę chrześcijańską, wypełniając wobec niej misję otrzymaną od Jezusa Chrystusa. Głosi słowo Boże, przez co objawia jej tożsamość. Sprawuje sakramenty, przez co uświęca ją łaską Chrystusową. Głosi nowe przykazanie miłości, przez co prowadzi ją do służby miłości, w duchu oddania i ofiary, którą Chrystus żywi dla całej ludzkości. Rodzina chrześcijańska jest w Kościele i uczestniczy w jego posłannictwie.³²

---

sanktuarium Kościoła” (DA 11). Warto odnotować fakt, że sam termin „mały Kościół”, czy „Kościół domowy” pojawia się w Polsce jeszcze przed Soborem Watykańskim II. „Rodzina wasza, czerpiąc obficie łaski z waszego i naszego Sakramentu (kapłaństwa), ma stawać się i ma być „Ecclesiola Dei – Kościółkiem Bożym”, w którym będą się rodzic i żyć dobre Dzieci Boże” (B. Czapliński, *Przemówienie w Radio Watykańskim dnia 11.11.1963 na temat: Troska społeczeństwa chrześcijańskiego o powołania kapłańskie*, „Orełdownik Diecezji Chełmińskiej i Gdańskiej” 14(1963) nr 5–6, s. 277).

³⁰ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Familia cristiana”*, Citta del Vaticano 1981, nr 49; Por. tamże, nr 49–54; J. Buxakowski, *Ku teologii Kościoła domowego (Przyczynek metodologiczny i historyczny)*, w: Jan Paweł II, „*Familiaris consortio*”. *Tekst i komentarze*, red. T. Styczeń, Lublin 1987, s. 233–249; E. Ozorowski, *Kościół domowy w Kościele powszechnym*, art. cyt., s. 41–49.

³¹ Jan Paweł II, *Familia cristiana*, nr 49.

³² Por. tamże, 49; B. Mierzwiński, *Elementy teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, w: *Teologia małżeństwa i rodziny*, t. 1, red. K. Majdański, Warszawa 1980,

Rodzina chrześcijańska jest częścią ludu Bożego, Mistycznego Ciała Chrystusa, wspólnotą powstałą w odpowiedzi na wezwanie Boże, w której życiu objawia się królestwo Boże. Rodzina chrześcijańska nie wyczerpuje pełni życia Kościoła, ale twórczo je przejawia, dzięki sakramentalnym łaskom. Tak, jak Kościół powszechny jest przed Kościołami lokalnymi, ale nigdy bez nich nie istniał, podobnie rodziny chrześcijańskie urzeczywistniają Kościół powszechny.

Małżeństwo uczestniczy w działaniach Kościoła, przez co ukazuje jego istotę, ponieważ wraz z kapłanami i przez Eucharystię tworzy podstawy Ludu Nowego Przymierza. Naśladując zjednoczenie Chrystusa i Kościoła oraz w nim uczestnicząc, staje się „Kościółem domowym”. Jedność małżonków tworzy wyjątkową postać Kościoła, bo oni reprezentują miłość Chrystusa i Kościoła oraz sakrament i miłość.³³

Małżeństwo i rodzina objawia wspólnotę w sposób cielesno-społeczny, jest znakiem wiary i miłości, a tym samym jest spełnianiem Kościoła jako wspólnoty miłości. Małżeństwo sakramentalne uobecnia więź Chrystusa z Kościołem. Ponieważ Kościół wyciska na nim swoją istotę, dlatego znajduje się ono bardziej niż inne sakramenty w Jego centrum i jest fundamentem Nowego Ludu Bożego. Małżeństwo jest komunijnym narzędziem Kościoła, bo jego sakramentalność jest źródłem łaski zwłaszcza w posłudze rodzicielskiej i rodzinnej.

W kontekście historio-zbawczym rodziny nie można traktować jedynie jako najmniejszej wspólnoty Kościoła, ale jako rzeczywistość, w której On uobecnia się i tworzy. Sakramentalne małżeństwo i rodzina chrześcijańska stanowi element struktury Kościoła, a jednym z jego istotnych zadań jest apostołstwo, bo przez nie m.in. realizuje się zbawienie.³⁴

---

s. 157–277; H. Bogacki, *Teologia laikatu*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 8(1961) nr 3, s. 27–28.

³³ Por. CL 61, 62.

³⁴ Por. R. Łukaszyk, *Apostolstwo świeckich*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 1, red. F. Gryglewicz i inni, Lublin 1973, kol. 830–831; B. Mierzwiński, *Apostolat rodziny chrześcijańskiej*, „Katecheta” 1995 nr 1, s. 1–8; F. Adamski, *O chrześcijański charakter rodziny. Rodzina chrześcijańska – a więc jaka?*, w: *Pierwszy Świętokrzyski*

Kościół docenia wartość rodziny. Jednakże pamięta o tym, że *Kościół domowy nie jest tylko miniaturą Kościoła powszechnego*.³⁵ Miano Kościoła domowego przysługuje wspólnocie małżeńsko-rodzinnej głównie z tej racji, że jest ona specyficznym miejscem realizacji podstawowych funkcji Kościoła. Kościół sam siebie buduje poprzez wykonywanie tych funkcji, które spełniał Chrystus, tj. przez funkcję prorocką, kapłańską i królewską.³⁶

Funkcja prorocka rodziny

Małżonkowie chrześcijańscy, mocą chrztu św. wszczępieni w Chrystusa – Proroka, Kapłana i Króla, a mocą sakramentu małżeństwa „jedność dwojga” w oblubieńczej więzi Chrystusa z Kościołem, są powołani do wykonywania funkcji właściwych Kościołowi. Małżonkowie dostępują zbawienia we wspólnocie przez realizację w jedności, wierności i miłości potrójnej misji Chrystusa. Urzeczywistniając w rodzinie posłannictwo prorockie, kapłańskie i królewskie, zbawiają siebie, dzieci i przyczyniają się do zbawienia innych.³⁷

Chrześcijańscy małżonkowie i rodzice są prorokami wobec siebie, swych dzieci i społeczności, w której żyją, pracują i wypoczywają. Funkcja ta łączy się z przyjęciem sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej³⁸, którego celem jest przepowiadanie przemieniania świata. Chrześcijanin posłany jest w świat ma przepowiadać słowo

Kongres Rodziny, red. J. Śledzianowski, Kielce 1995, s. 81–89.

³⁵ J. Lewandowski, *Naród w dziejach zbawienia*, Warszawa 2001, s. 66.

³⁶ Por. FC 49; J. Laskowski, *Małżeństwo i rodzina*, Warszawa 1982, s. 267–277; W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*, t. 2, Lublin 1974, s. 31–33.

³⁷ Por. FC 56; J. Sz. Szymczak, *Chrzest a sakrament małżeństwa*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 59–60; E. Marczewski, *Domowy Kościół*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 4, red. R. Łukaszyk i in., Lublin 1983, kol. 104–105; M. Żurowski, *Uprawnienia do współuczestnictwa w kościelnej wspólnocie wspólnot „ius ad communionem”*, Warszawa 1979, s. 108–143; J. Laskowski, *Małżeństwo i rodzina*, dz. cyt., s. 267–277; E. Krawiec, *Rodzina – kościołem domowym*, „Homo Dei” 48(1979), s. 36–43; S. Styra, „*Ecclesia domestica – Kościół domowy*”, „Homo Dei” 34(1965), s. 220–224; M. Żurowski, *Rodzina „domowym kościołem”*, „Chrześcijanin w świecie” 10(1978) nr 12, s. 44–70.

³⁸ Por. B. Dreher, *Würde und Sendung der Laien*, „Lebendige Seelsorge” 1965 nr 7, s. 216–220.

Boże i świadczyć o nim życiem i apostołstwem. Natomiast rodzina chrześcijańska uczestniczy w posłannictwie prorockim Chrystusa i Kościoła, głosząc słowo Boże oraz spełniając dzieła miłosierdzia.³⁹

Posłannictwo prorockie wymaga od małżonków i rodziców posłuszeństwa wiary, na wzór Abrahama (por. Rz 4, 1–12; 9, 7; Ga 3, 7.9.22.29; 4, 22–31; Jk 2, 21–24; Hbr 11, 8–10). Jedynie w wierze mogą zrealizować tę godność, do której Bóg wyniósł ich.⁴⁰ Rodzice stają się „znakami wiary”, dialogu miłości z Bogiem dla swoich dzieci.⁴¹ Sakrament małżeństwa zakłada istnienie wiary i jej oczekuje. Rodzina chrześcijańska, będąc „Kościołem domowym”, jest naturalną szkołą wiary oraz świadectwem we współczesnym świecie.⁴²

Małżonkowie i rodzice wezwani są do przyjęcia słowa Pańskiego, objawiającego prawdy o życiu, które Chrystus uczynił świętym i uświęcającym. Słowo Pana Jezusa tworzy wspólnotę słuchających, o ile aktualizują wiarę oraz buduje wspólnotę miłujących się, na wzór Trójcy Przenajświętszej. Ono ożywia wiarę i nawrócenie oraz pobudza do świadectwa.

Rodzina winna stawać się miejscem kontynuacji zgromadzenia liturgicznego, zwłaszcza w czytaniu i nauczaniu w zaciszu domowym. Winno ono odwoływać się do Pisma św. w łączności z modlitwą, gdyż dopiero w tym środowisku jest ono poprawnie odczytane. Cenne jest spotkanie wspólnotowe ze Słowem Bożym oraz czerpanie z niego w chrześcijańskim świadectwie. Rodziny katolickie powinny być szkołami prawdy Chrystusowej, wtedy On sam przebywa w tej wspólnocie i w niej przemawia.

W domu rodzinnym zapoczątkowuje się i pogłębiania wiedza religijna. Ten kontakt ze Słowem Bożym zbliża do Boga oraz pogłę-

---

³⁹ Por. A. Durak, *Celebrować słowo Boże w rodzinie*, w: *Nauki i rodzinie*, red. J. Kłys, Szczecin 1995, s. 75–81.

⁴⁰ Por. M. Belda, *La nozione di „unita di vita” secondo l’Esortazione Apostolica „Christifideles laici”*, „*Annales Theologici*” 3/2(1989), s. 287–314.

⁴¹ Por. W. Prężyna, *Kształtowanie się życia religijnego w świetle psychologii rozwojowej*, „*Znak*” 23(1971) nr 12, s. 1573–1581.

⁴² Por. S. Stefanek, *Wiara. Wychowanie do wiary*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 464–465.

bia wspólnotę w Chrystusie i między sobą w drodze do świętości.⁴³ Zatem w rodzinach Jezus z Nazaretu winien być głoszony słowem i życiem, tak by rodzice byli pierwszymi nauczycielami i świadkami wiary dla swoich dzieci. W domu rodzinnym dokonuje się inicjacja katechetyczna, pogłębienie wiedzy religijnej i katecheza rodzinna.⁴⁴ Rodzina staje się narzędziem i miejscem wprowadzenia w mądrość Bożą, którą objawia Nauczyciel Jezus Chrystus. Wzorem w wypełnianiu tego zadania jest Rodzina Nazaretańska; Jezus, Maryja i Józef, otwarta na Boży głos, w jego słuchaniu i wypełnianiu (por. Łk 1, 52; 2, 19).⁴⁵

Funkcja kapłańska rodziny

Kapłaństwo występuje niemal we wszystkich religiach. Znaczenie ma kapłaństwo Starego Przymierza, zwłaszcza od Aarona. Ważnym było rozróżnienie między kapłaństwem hierarchicznym (pokolenie Lewiego) i powszechnym ludu Bożego. Pierwsze wyznaczało posługi we wspólnocie ludzkiej, w odniesieniu do Boga (świątynia jerozolimska jako miejsce kultu), a drugie stosunek ludu do Boga, posłuszeństwo Bogu Jahwe i ofiarną miłość.

Dopiero Jezus Chrystus stał się jedynym i wiecznym kapłanem Nowego Przymierza (por. Hbr 7,7–28). Jego kapłaństwo wypełniało kapłaństwo Starego Prawa. Był kapłanem, ponieważ od wcielenia był namaszczoney Duchem Świętym i wobec Ojca przyjął postawę posłuszeństwa i miłości oraz złożył na krzyżu doskonałą, paschalną ofiarę. Chrystus dalej jest kapłanem oczekującym na wiarę i wstawia się za ludźmi zasiadając po prawicy Ojca.

⁴³ Por. J. Kłys, *Małżeństwo drogą do świętości*, w: *Małżeństwo – miłość – rodzina*, dz. cyt., Kraków 1981, s. 139–181.

⁴⁴ Por. KK 11; DWCH 3; KDK 48; E. Osewska, *Katecheza rodzinna*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 186–187; S. Semik, *Katecheza w rodzinie* – „Kościołe domowym”, „Seminare” 1977, s. 93–113; J. Tarnowski, *Wychowawczy aspekt katechezy*, „Ateneum Kapłańskie” 71(1978) nr 418, s. 179–196.

⁴⁵ Por. FC 86; Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptoris Mater”*, Citta del Vaticano 1987, nr 16–17; tenże, *Adhortacja apostołska „Redemptoris custos”*, Citta del Vaticano 1989, nr 8. Zob także: R. Laurentin, *La famiglia di Nazaret: il suo segreto*, w: *La famiglia*, red. A. S. Panimolle, Bologna 1986, s. 109–120; K. Wolski, *Nazaret – źródło świętości*, Łomianki 2001; tenże, *La Sacra Famiglia come modello della santità familiare negli insegnamenti di Pontefici da Pio XII a Giovanni Paolo II*, Roma 1992.

W kapłaństwie Chrystusa uczestniczy Kościół i czerpie z niego zbawcze moce. Jako lud Boży Nowego Przymierza odwzorowuje postawę jaką przyjął Jezus z Nazaretu względem swego Ojca. Postawę tę Kościół kształtuje poprzez sakramenty, które są Bożym rozlaniem łask. Każdy sakrament jest eklezjotwórczy i wprowadza w kapłaństwo Jezusa Chrystusa.

Godność kapłańska wyznacza rodzinie specjalne miejsce w Kościele. Jest to miejsce autonomiczne, którego nikt nie może spełnić. Nie wyklucza ono kapłaństwa hierarchicznego czy bezżeństwa. Dotychczas w Kościele mało poświęcało się uwagi znaczeniu eklezjalnemu małżeństwa i rodziny. Zwykle łączono kwestie rodziny z problematyką ludzi świeckich.⁴⁶

Sakrament małżeństwa sprawia, że misterium paschalne Chrystusa jest wyrazem życia nie tylko jednostki, ale wspólnoty, a jeszcze bardziej komunii osób, tj. małżonków i rodzinny. Człowiek pogłębia w sobie i kształtuje nadprzyrodzone życie przez związek ze współmałżonkiem (są jednym ciałem) oraz wielorakie więzy rodzinne. Zatem niezbędne są Boże moce, aby ludzki wysiłek był skuteczny i owocny w miłości.⁴⁷

Zawiązanie się małżeństwa sakramentalnego i następnie tworzenie się rodziny chrześcijańskiej jest urzeczywistnianiem się Kościoła. Wszystkie sakramenty włączone są w kapłańską funkcję rodziny, jednak szczególnie Eucharystia oraz sakrament pokuty i pojednania.⁴⁸ To są sakramenty wspólnotowego dialogu z Bogiem, ku doskonałej jedności z Nim oraz z ludźmi.

W małżeństwie chodzi o wspólnotowe upodobnienie się do Chrystusa kapłana, w dialogu miłości. Podobieństwo to winno się

---

⁴⁶ Por. KK 10–11; KDK 52; KKK 1657; E. Ozorowski, *Kapłaństwo małżonków i rodzin*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 181–182; J. Rostworowski, *Kapłaństwo świeckich*, „Ateneum Kapłańskie” 52(1960) nr 309, s. 29–35.

⁴⁷ Por. KDK 24, 48; Jan Paweł II, *List do Rodzin*, Citta del Vaticano 1994, nr 6–10; A. L. Szafrński, *Łaska sakramentu małżeństwa*, w: *Małżeństwo i rodzina w świetle nauki Kościoła i współczesnej teologii*, red. A. L. Szafrński, Lublin 1985, s. 99–120.

⁴⁸ Por. RH 20; Jan Paweł II, *List apostolski „Dominicae cenae”*, Citta del Vaticano 1980, nr 7; Z. J. Kraszewski, *Małżeństwo dwóch sakramentów*, „Ateneum Kapłańskie” 52(1960) nr 309, s. 109–111.

ujawniać we wszystkim co członków rodziny zespała ze sobą i ukierunkowuje na Boga. Miłość małżeńska sama z siebie jest wartością, ale poprzez sakrament ukazuje w ludzkiej wspólnotcie miłość Chrystusa do Kościoła. Więzy rodzinne otwarte są na miłość Stwórcy. Ich znaczenie wywodzi się ze wspólnoty ludzkiej, która odnosić się do Trójcy Przenajświętszej.⁴⁹ Przez zakorzenienie w sakramencie małżeństwa nabierają nadprzyrodzonej mocy ku zbawczym funkcjom dla ochrzczonych.⁵⁰

Widziany od tej strony sakrament małżeństwa jawi się jako sakrament kapłański. Wymaga on służby, miłości i ofiary, które nie mogą być tylko osobistym wysiłkiem, ale wspólnotowym. Małżeństwo chrześcijańskie oraz budowana na nim rodzina wyrasta z ducha kapłańskiego. Istnieć ono może tylko pomiędzy ludźmi zdolnymi do wytrwałej, wystawionej na próbę miłości. Małżeństwo i kapłaństwo wychodzą od Jezusa Chrystusa oraz do tego samego kierują się celu.

Kapłaństwo rodzin różni się od kapłaństwa hierarchicznego. Przyporządkowanie ministerialnego kapłaństwu rodzin wyraża się głównie w służbie miłości. Jest to towarzyszenie rodzinom przez sakramenty i modlitwę, słowo Boże i świadectwo ewangelicznego życia tak, że rodziny znajdują w kapłanach niezbędnych kierowników i nauczycieli swego życia świętości.⁵¹

Związek kapłaństwa rodzin i ministerialnego spełnia się nie tylko we wspólnotowym ofiarowaniu Eucharystii i przyjmowaniu sakramentów lecz przez to, że rodziny stają się szkołą kapłanów. W ten sposób w miłości spotyka się kapłaństwo Chrystusowe, które jest zarazem sakramentalnym kapłaństwem Kościoła. A sakrament małżeństwa i oparte na nim rodziny stają się środowiskiem bosko-ludzkiego życia, w którym wyraża się Kościół wraz z dążeniem do świętości i pełni Królestwa Bożego.

---

⁴⁹ Por. KDK 24; FC 13; Jan Paweł II, *List do Rodzin*, nr 8; J. Gałkowski, *O podmiotowym charakterze wspólnoty w ujęciu kard. K. Wojtyły*, „Zeszyty Naukowe KUL” 26(1983) nr 4, s. 3–17.

⁵⁰ Por. S. Kunowski, *Kerygmatyczna realizacja odnowy wychowania chrześcijańskiego*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 14(1967) nr 3, s. 73–88.

⁵¹ Por. KDK 10; KKK 1657; E. Ozorowski, *Kapłaństwo małżonków i rodzin*, art. cyt., s. 181–182.

Funkcja królewska rodziny

Królewska funkcja rodziny, uczestniczy w królewskości Chrystusa i Kościoła i polega na postawie służebnej wobec członków rodziny, innych ludzi i całego stworzenia. Ta postawa jest inspirowana miłością Ducha Jezusa rozlaną w rodzinie (por Rz 5, 5) przez chrzest z wody i Ducha, sakrament bierzmowania i małżeństwa. Jest to służba zgodnie z tym, co Chrystus czynił i nakazywał uczniom. W małżeństwie ma ona prowadzić ku wspólnotowemu uświęceniu świata doczesnego.

Potrzebą chwili jest napełnienie rodzin Duchem Chrystusowym, Jego miłością, bo z Niego płynie paschalna moc ofiarna i gotowość do służby. Ułatwia to dialog z Bogiem Przymierza, kochającej się rodzinie. Zatem częsta Komunia św. rodzinna dopełnia uświęcenie rodziny, bo tylko wówczas naturalna wspólnota otrzymuje pomoc w naśladowaniu Chrystusa, do dialogu w Nim, który jest źródłem pomocy.

Naturalną szkołą miłości międzyludzkiej jest małżeństwo i rodzina. To uczenie poświęcenia na rzecz umiłowanego, wyzwalając człowieka ze skłonności do egoizmu. W życiu miłość małżeńska i rodzinna rozwija się, przechodząc zazwyczaj przez fazę fascynacji drugą osobą, ciekawości, zakochania, ku trwałej relacji z drugim człowiekiem, szukając jego dobra i gotowości udzielania go umiłowanemu, co łączy się z poświęceniem i ofiarnością.⁵²

Miłość małżeńska ze swej natury zmierza ku zrodzeniu dziecka, w miłości i uczestnictwie w Bożych mocach stwórczych. Wzmocnienia to naturalne więzy rodzinne, które u chrześcijan ubogacone są łaską stanu małżeńskiego. Rodzina jako społeczność rodziców i dzieci, będzie stała na wysokości swego zadania, gdy rodzice wypełniać będą obowiązki nałożone przez rodzinną tradycję, a dzieci są współdziałają z rodzicami.⁵³

---

⁵² Por. DA 11; FC 37; CL 40; Jan Paweł II, *List do Rodzin*, nr 9; K. Jeżyna, *Eucharystia*, art. cyt., s. 192–193.

⁵³ Por. FC 13, 19; T. Kukołowicz, *Rodzina w procesie uspołecznienia człowieka*, „Zeszyty Naukowe KUL” 14(1971) nr 1, s. 37–44.

Ważna jest troska o integralny rozwój dzieci, a zwłaszcza o początek życia.⁵⁴ Jednak bez miłości rodzicielskiej nie ma szczęścia w rodzinie ani miłości do dzieci i innych ludzi. Matki mają szczególne powołanie do ochrony życia⁵⁵, czego przykładem była Matka Zbawiciela. Miłość rodzicielska, która jest doskonalsza niż wszelka sztuka pedagogiczna, ma tworzyć ognisko domowe nią przepełnione.⁵⁶

Miłość ojcowska wyraża się trudem pracy, przywiązaniem i dobrym przykładem. Takim postępowaniem zyskuje w rodzinie godność i autorytet, które są niezbędne rodzinie także w jej zewnętrznym wyrazie.⁵⁷ W tworzeniu miłości rodzinnej mają udział również dzieci, gdy kochają rodziców, bo zawdzięczają im dar życia i wychowanie, oraz rodzeństwo.

Rodzina powinna rozwijać sumienie dzieci oraz zwalczać brutalność w myślach, czynach i słowach. W rodzinie jest pielęgnowany zdrowy obyczaj ojczysty i chrześcijański, jest szkołą miłości ojczystej. Dlatego winna promieniować duchem rodzinności, zachowywać zwyczaje będące znakami miłości ku narodowi i chrześcijaństwu.⁵⁸

W małżeństwie mężczyzna i kobieta dopełniają się nie tylko przez przekazywanie życia, lecz także w rozwoju swych dzieci,

⁵⁴ Por. S. Ślaga, T. Sikorski, *Życie*, w: *Katolicyzm A–Z*, red. Z. Pawlak, Poznań 1982, s. 400–407; D. Kornas-Biela, *Wokół początku życia ludzkiego*, Warszawa 1993; R. Sztuchmiller, *Obowiązek ochrony życia dziecka poczętego*, „Chrześcijańin w świecie” 21(1989) nr 6, s. 34–44.

⁵⁵ Por. K. Wojtyła, *Miłość i odpowiedzialność*, Lublin 1986; S. Wyszyński, *Zwyckie Macierzyństwo NMP*. Przemówienie radiowe Prymasa Polski na dzień 11.10.1964, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 55(1965), s. 2; tenże, *List do kapłanów na Wielki Post*, Warszawa 1960, w: *Listy pasterskie Prymasa Polski 1946–1974*, Paris 1975, s. 350; A. Skreczko, *Matka a dziecko*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 252.

⁵⁶ Por. Stolica Apostolska, *Karta Praw Rodziny*, Citta del Vaticano 1983, nr 7.

⁵⁷ Por. FC 25; Jan Paweł II, *Encyklika „Laborem exercens”*, Citta del Vaticano 1981, nr 10; B. Mierzwiński, *Mężczyzna – mąż – ojciec*, Otwock 1996; J. Fijałkowski, *Ojcostwo na nowo odkryte*, Pelplin 1996; M. Wolicki, *Zasadnicze role ojca w rodzinie*, „Katecheta” 1984 nr 5, s. 207–213; tenże, *Główne modele ojca rodziny*, „Katecheta” 1985 nr 2, s. 51–61.

⁵⁸ Por. KDK 61; J. Śliwiński, *Dni radości. Refleksje dla rodzin katolickich na święta roku kościelnego z uwzględnieniem polskich zwyczajów religijno-obrzędowych*, Monachium 1976; I. Tokarczuk, *Moc i wytrwałość*, Kraków 1988.

zwłaszcza w miłości. Przekazują życie dzieciom, które będą rozwijać otrzymane wartości aż do czasu, kiedy same założą rodzinę. Wychowania do miłości zdolnej do wyrzeczeń, a tym samym do dojrzałego zawarcia małżeństwa, do rodziny dzietnej, domagają się wszyscy uczciwi ludzie oraz Kościół.⁵⁹

3. Rodzina – wspólnota świętości

Przyjęcie przez dwoje chrześcijan sakramentu małżeństwa oznacza zmianę ich życia i postrzegania siebie samych, w drodze do zbawienia. *Dotychczas dążyli do zbawienia indywidualnie, od dnia ślubu zaś razem, będąc odpowiedzialni za własne zbawienie.*⁶⁰ Małżeństwo, będąc sakramentem, jest powołaniem do życia w miłości i we wspólnocie, a następnie we wspólnocie nowego potomstwa, do realizującego Boży plan miłości stwórczej i zbawczej. Rodzina jest niezastąpioną szkołą życia ludzkiego i religijnego. Rodzina jest szkołą charakterów, zdolnych do poświęceń w miłości, a zwłaszcza ku świętości.⁶¹

Uświęcenie w małżeństwie i rodzinie

Uświęcenie człowieka odnosi się do płaszczyzny wertrykalnej i horyzontalnej, do relacji z Bogiem i ludźmi.⁶² Sakrament małżeństwa (inaczej dziewictwo czy wdowieństwo⁶³) oznacza zmianę we wspólnotowym życiu i drodze zbawienia. Odtąd idą razem, będąc odpowiedzialnymi za zbawienie własne i współmałżonka. To udział w Bożym planie miłości stwórczej we wspólnocie małżeńskiej.⁶⁴ Ro-

⁵⁹ Por. Paweł VI, *Humane vitae*, nr 25, 28–30; KDK 47–52; DWCH 6–8; FC 36.

⁶⁰ W. Skrzydlewski, *Chrześcijańska wizja miłości, małżeństwa i rodziny*, Kraków 1982, s. 125.

⁶¹ Por. CL 16–17; Jan Paweł II, *Encyklika „Veritatis splendor”*, Citta del Vaticano 1993, nr 107; S. Bolero, *Per una teologia della familia*, Roma 1992, s. 18–48.

⁶² Por. Jan Paweł II, *List apostolski „Novo millennio ineunte”*, Citta del Vaticano 2001, nr 31; J. Buxakowski, *Refleksje teologiczne nad celem duszpasterstwa rodzin*, „Studia Pelplińskie” 3(1973), s. 204–208.

⁶³ Por. KK 44; KKK 1620; Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Vita consecrata”*, Citta del Vaticano 1996, nr 18, 32; M. A. Genevois, *Duchowość małżeńska*, „Homo Dei” 30(1961) nr 1, s. 51–58; K. Romaniuk, *Małżeństwo i rodzina według Biblii*, Warszawa 1994; S. Witek, *Teologia życia duchowego*, Lublin 1986, s. 219.

⁶⁴ Por. DA 11; J. Bajda, *Powołanie do rodziny. Podstawy teologiczno-moralne*, w:

dzina zaś staje się szkołą miłości, kolebką świętości, która jest szczytem dialogu z Bogiem w Jezusie Chrystusie oraz Duchu Świętym.

Źródłem środków uświęcających jest sakrament małżeństwa, który specyfikuje łaskę uświęcającą chrztu św., aby uświęcić miłość małżeńską. Świętość pochodzi od Boga, który ustanowił małżeństwo, aby było błogosławieństwem dla świętości małżonków i rodziny. Łaska Chrystusa, otwartości na ludzi przenika życie małżeńskie i rodzinne, zobowiązując do pielęgnowania specyficznej duchowości.⁶⁵

Rodzina jest zakorzeniona w materialnym wszechświecie. To jej dialog ziemski, który jest fundamentem budowania chrześcijańskiej rodziny. Dopiero ponad sferą materialną wznosi się duchowa, która buduje miłość, zrozumienie i szczęście wspólnoty. Pełnia ma miejsce wówczas, kiedy życie Boże przebóstwia to co stworzone. Bóg szczególnie uświęcił małżeństwo i rodzinę przez to, że Syn Boży wszedł w dialog z ludzkością, bowiem stał się dzieckiem w rodzinie nazaretańskiej.

Źródłem życia duchowego małżonków oraz rodziny jest sakrament małżeństwa, bowiem on daje nadprzyrodzoną moc i czyni z nich instytucję Bożą. Rodzina chrześcijańska, zbudowana na sakramencie małżeństwa, czerpie z tego źródła siłę, a jego łaska pomnaża znaki więzi z Bogiem oraz między sobą. Wszystko to jest potrzebne do wiernego wypełnienia obowiązków małżeńskich i rodzinnych.

Ważnym jest napełnienie rodzin duchem Chrystusowym, bo z niego płynie moc ofiarna oraz solidarna gotowość do wzajemnej służby.⁶⁶ Drogą do tego jest częsta spowiedź i rodzinna Komunia św.

Wychowanie do miłości, red. K. Majdański, Warszawa 1987, s. 34–47; tenże, *Etos rodziny fundamentem społeczeństwa*, „Z pomocą rodzinie” 1990 nr 5, s. 12–23; W. Skrzydlewski, *Chrześcijańska wizja miłości, małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 124–126.

⁶⁵ Por. Jan Paweł II, *Veritatis splendor*, nr 107; tenże, *List apostolski „Mulieris dignitatem”*, Citta del Vaticano 1988, nr 27; M. Marczewski, *Duchowość małżeństwa i rodziny*, „Chrześcijanin w świecie” 16(1984) nr 2, s. 35–47; T. Toffi, *Spiritualita familiare*, Roma 1965; J. Śledzianowski, *Duchowość małżeństwa i rodziny*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 74(1998) nr 2, s. 138–145.

⁶⁶ Por. R. Mieliński, *Nasz ideał wychowania człowieka – Jezus Chrystus*, „Przewodnik Katolicki” 52(1962), s. 418; tenże, *Chrystus – nasz brat*, „Przewodnik Katolicki” 52(1962), s. 437.

W ten sposób rodzina otrzymuje pomoc do naśladowania Chrystusa. To daje moce ku apostołstwu wśród innych rodzin, ukazujące, że tam gdzie jest Chrystus, jest i miłość, będąca owocem prawdy i prawa Bożego. Trzeba być dialogowym przykładem miłości, zwłaszcza gdy staje wobec nowego życia i wychowania młodego pokolenia.

Świętość moralna chrześcijanina, a także rodziny oczekuje pójścia za Chrystusem oraz nadprzyrodzonego upodobnienia się do Niego, na wzór Matki Najświętszej.⁶⁷ Powstaje w ten sposób wspólnota życia z Chrystusem.⁶⁸ Wołanie o świętość małżeństwa zmierza do wyrobienia w małżonkach współodpowiedzialności za siebie, za trwałość wspólnoty i za zbawienie, które mają sobie ułatwiać, zwłaszcza, gdy jedno z małżonków daje zgorzenie czy sprowadza na złą drogę.⁶⁹ Dialog z Bogiem, czy powrót do niego jest nadzieją niesienia krzyża nakładanego niekiedy przez współmałżonka.

Małżeństwo i rodzina są najlepszym środowiskiem oraz narzędziem uświęcenia małżonków i dzieci.⁷⁰ Wierność małżeńska jest obowiązkiem sumienia, a wszelkie grzechy małżonków są wykroczeniami przeciw świętości małżeństwa oraz jego funkcji zbawczej.⁷¹ Zatem szczególnie ważny jest stan etyczno-moralny rodziny i świadomość wad. To jest stawanie w prawdzie, która wyzwala. Mężczyzna i kobieta powinni szukać swego doczesnego szczęścia w trwałym zjednoczeniu, które ma charakter osobowy; którym w Nowym Przymierzu jest sakrament małżeństwa i rodzina oparty na obłubieńczej

---

⁶⁷ Por. J. Królikowski, *Maryja i „Matka Kościoła” w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego (II)*, „Collectanea Theologica” 62(1992) nr 1, s. 93–97.

⁶⁸ Por. Jan Paweł II, *Otrzymałście ducha przybrania za synów. Orędzie na Światowy Dzień Młodzieży 1991*, w: *Orędzie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 1998, nr 4; K. Hołda, *Chrześcijańskie życie wewnętrzne*, „Ateneum Kapłańskie” 67(1975) nr 397, s. 376–377.

⁶⁹ Por. Cz. Murawski, *Teologia małżeństwa i rodziny w nauczaniu biskupów polskich 1945–1980. Studium dogmatyczno-pastoralne*, Sandomierz 1998, s. 148.

⁷⁰ Por. T. Kukołowicz, *O rodzinie w ujęciu Kardynała Stefana Wyszyńskiego Prymasa Polski*, „Ład Boży” 10(1982) nr 1, s. 2, 5.

⁷¹ Por. KPK, kan 1056; KDK 48; KKK 1648–1651, 2365; S. Kunowski, *Rola wychowania moralnego w rodzinie chrześcijańskiej*, „Zeszyty Naukowe KUL” 14(1971) nr 1, s. 59–69.

miłości Chrystusa do Kościoła. Świątość jest podstawowym wyzwaniem ich małżeńskiego życia oraz powołania.⁷²

Ustanowiony przez Stwórcę małżeński związek mężczyzny i kobiety powinien darzyć szczęściem nie tylko samych małżonków, ale również ich dzieci. Niezbędna jest wierność łasce stanu, co winno wyrażać się poprzez ofiarowanie siebie za współmałżonka na wzór Chrystusa, który ofiarował się za Kościół. Każda rodzina chrześcijańska, przez miłość małżonków, wspartą miłością samego Chrystusa, ma odważnie szerzyć miłość wokół siebie, bo jest warunek własnego szczęścia oraz zbawienia.⁷³

Małżonkowie uświęcają się przez szacunek dla własnej godności oraz wobec siebie w duchu miłości.⁷⁴ Ważnym jest uznanie godności kobiety i mężczyzny oraz współdziałania w małżeństwie. Pomoc winni nieść także duszpasterze, wskazując, że nie ma dla nikogo zwolnienia od przykazań Bożych i od służby Bożej. Oni mają kochać swoje rodziny, pracować dla nich i szanować się opierając to na życiu nadprzyrodzonym. To wskazywanie na wierność łasce sakramentu małżeństwa, z powołania przez Ojca do życia rodzinnego w mocach Jezusa Chrystusa oraz darach Ducha Świętego.

Wśród elementów wpływających na dobre środowisko wychowawcze niezbędne jest podtrzymywanie więzi małżeńsko-rodzinnej oraz życia religijnego wraz z dobrym przykładem rodziców.⁷⁵ Wszystkie sakramenty Kościoła włączone są w kapłańską funkcję rodziny. Jednak codzienne życie rodziny, jej dialogową otwartość kształtuje Eucharystia.

---

⁷² Por. Jan Paweł II, *Novo millennio ineunte*, nr 31.

⁷³ Por. Episkopat Polski, *List pasterski do młodzieży uczącej się i pracującej*. Warszawa, 1.10.1969, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945–1974*, dz. cyt., s. 581–583.

⁷⁴ Por. Jan Paweł II, *Veritatis splendor*, nr 107; B. Mierzwinski, *Asceza w życiu małżeńskim i rodzinnym*, w: *Nauki o rodzinie*, red. J. Kłys, Szczecin 1995, s. 66–74.

⁷⁵ Por. N. Han-Ilgiewicz, *Więź rodzinna w aspekcie pedagogiki społecznej*, Warszawa 1966.

Eucharystia mocą małżeństwa i rodziny

Sakrament małżeństwa jest powiązany z Eucharystią w obrzędowości liturgicznej. Eucharystia pogłębia jego charakter sakramentalny.⁷⁶ Eucharystia jest *sameym źródłem małżeństwa chrześcijańskiego*.⁷⁷ Wiąż małżeństwa i Eucharystii ukazuje się jako przymierze miłości, wspólnota dialogu i posłannictwo solidarności. Rzeczywistości wskazywane przez te pojęcia należą do struktury Eucharystii i małżeństwa.

Eucharystia i sakrament małżeństwa celebryją na swój sposób misterium zaślubin Chrystusa z Kościołem. Oblubieńcze misterium związku Chrystusa z Kościołem wypełnia się najdoskonalej w misterium paschalnym i uobecnia w Eucharystii. Eucharystia i małżeństwo są włączone w misterium paschalne Jezusa Chrystusa i stanowią narzędzie Bożego obdarowania małżonków.⁷⁸

Eucharystia jest tajemnicą wiary, dialogiem z Bogiem i wymaga pokornej uległości oraz trzymania się Bożego objawienia bez racjonalizmu. Chrystus jest obecny w Eucharystii prawdziwie, rzeczywiście i substancjalnie, co daje małżonkom i rodzicom perspektywę spotkania z żywym Bogiem. Obecność Jego jest trwała i rozciąga się poza moment Komunii św. ponieważ taka jest Jego miłość do człowieka. To jest podstawa uwielbienia i adoracji, obecności w tabernakulach oraz noszenia do chorych i umierających.⁷⁹ Zatem duszpasterstwo eucharystyczne winno być szkołą miłości dla rodziny, a Eucharystia powinna stawać się składnikiem życia religijnego rodziny. Ona buduje Kościół oraz Kościół domowy.⁸⁰

---

⁷⁶ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, Citta del Vaticano 2003, nr 1, 3, 34; KK 11; DK 5; KKK 1324; A. Scola, *Il mistero nunziale. Matrimonio e famiglia*, Roma 2000, s. 155–168.

⁷⁷ FC 57.

⁷⁸ Por. KL 10; Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*, nr 13; tenże, *List do Rodzin*, nr 2, 6.

⁷⁹ Por. A. Skowronek, *Współczesne tendencje w nauce o Eucharystii*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 11(1973) nr 2, s. 114–117; R. Kostecki, *Obecność Chrystusa w Eucharystii w świetle encykliki Pawła VI „Mysterium fidei”*, „*Ruch Biblijny i Liturgiczny*” 20(1967), s. 32–39; J. Krasiński, *Przez wiarę i nadzieję ku cywilizacji miłości*, Sandomierz 1987, s. 453–472.

⁸⁰ Por. KK 11; RH 20.

W sakramencie małżonkowie wyrażają tajemnicę jedności i płodnej miłości, która łączy Chrystusa i Kościół (por. Ef 5, 32).⁸¹ Prowadzi on do tego samego celu, co Eucharystia, choć inna jest droga historii zbawienia. Poprzez Eucharystię małżonkowie dostrzec mogą godność i wielkość swego człowieczeństwa, zwłaszcza w wymiarze duchowym.⁸²

Misterium paschalne Jezusa Chrystusa pozwala zobaczyć związek małżeństwa i Eucharystii oparty na ofiarniczym charakterze obu sakramentów. Miłość małżeńska nie może istnieć bez ofiary i wyrzeczeń w miłości.⁸³ Oddanie w życiu rodziny wyraża się w oddaniu się małżonków obejmującym całe ich życie. W Ofierze mszalnej człowiek wiary składa Bogu w Chrystusie to, co ma najdroższego, składa dar z samego siebie, ze swej wolności i miłości. To oddanie obejmuje życie codzienne i ma odniesienie eschatologiczne. Podobne ofiarnicze cechy ma oddanie się małżonków co wskazuje na związek z Eucharystią.

Eucharystia jest fundamentem życia małżonków i rodziny. Sakrament małżeństwa winien być również sakramentem jedności i miłości. Wyraża on tę samą tajemnicę co Eucharystia: oblubieńcze zaślubiny Chrystusa z Jego Kościołem. Stąd też istnieje w małżeństwie konieczność potwierdzania tej tajemnicy przez przyjmowanie Komunii św.. Małżonkowie czerpią z Eucharystii pomoc do wypełnienia zadań płynących z ich powołania, czyli dochowania wierności obowiązkowi rodzinnym oraz pokonywania trudności.

Małżeństwo chrześcijańskie bazuje na naturalnej miłości partnerów. Ta rzeczywistość ludzka i doczesna nabiera zakorzenienia sakramentalnego w chrzcie św.⁸⁴, a swój punkt kulminacyjny osiąga w Eucharystii. Tak więc główna rola Eucharystii w życiu małżeńskim i rodzinnym, polega na tym, że w członkach rodziny rozwija ona

---

⁸¹ Por. E. Ozorowski, *Eucharystia w nauce i praktyce Kościoła katolickiego*, Poznań 1990, s. 225.

⁸² Por. R. Stychmiller, *L'obbligo dei genitori di educare figli alla vita eucaristica*, „Ius Ecclesiae” 2(1990) nr 1, s. 127–135.

⁸³ Por. J. Grzeškowiak, *Istota wspólnoty wiernych w Eucharystii*, „Ateneum Kapańskie” 64(1972) nr 379, s. 324.

⁸⁴ Por. KDK 48; FC 56.

i pogłębia przemianę w nowego człowieka, zdolnego do miłości wzorowanej na miłości Chrystusa; która najpełniej ukazała się w ofierze krzyżowej i zmartwychwstaniu.⁸⁵

Miłość ofiarna łącząca Chrystusa z Kościołem, winna być paschalnym wzorem ludzkiej miłości i zjednoczenia małżonków, żyjących Eucharystią. Małżonkowie przystępujący do Komunii św. odnosić się powinni do siebie z szacunkiem i miłością, pamiętając, że ich ciała karmione Eucharystią są świątynią Ducha Świętego.⁸⁶ To pneumatologiczne otwarcie ku innym w rodzinie, ważne w eschatologicznych czasach Ducha. Sami z siebie nie są zdolni do nadprzyrodzonej miłości. Natomiast może ona być wynikiem Bożego działania i współpracy z Jego łaską. To dokonuje się przez Eucharystię, która jest darem ku napełnianiu się duchem Chrystusowym, który jest otwarty ku wszystkim ludziom.

Eucharystia chroni małżonków przed zamknięciem w egoizmie, przed dostrzeganiem tylko własnych spraw; natomiast skłania do spojrzenia na innych ludzi, rodziny oraz wychowuje do zgody i przyjaźni⁸⁷. To miłość, która ożywia ludzkie dzieła. Eucharystia umożliwia wspólnocie rodzinnej łączność z podobnymi wspólnotami w ramach parafii i Kościoła. To wszystko chroni ją przed możliwością zasklepienia się w sobie.

Eucharystia odgrywa ważną rolę w tworzeniu rodziny, w życiu dzieci i wnuków. Ważne jest ukazanie łączności Komunii św. ze Mszą św., co wprowadza dziecko w ofiarę Chrystusa i uczy składać drobne ofiary życiowe. Dziecko ofiarując wraz z Kościołem Bogu Ojcu Chrystusa Pana łączy się z ofiarą, przynosząc dar czy wyrzeczenie, zwłaszcza wiążący się z miłością bliźniego. Kierując się wiarą, dziecko powinno być tak usposobione, żeby tęskniło za miłością

---

⁸⁵ Por. J. Walczak, *Nowy człowiek w Chrystusie*, „Homo Dei” 33(1964) nr 3, s. 157–162.

⁸⁶ Por. A. Fedorowicz, *Eucharystia – centrum życia chrześcijańskiego*, „Ateneum Kapłańskie” 52(1960) nr 309, s. 103–109.

⁸⁷ Por. A. Jaworska, *Egoizm małżeński*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 123; S. Wyszynski, *Dążenie do rodziny, rodzinności, wspólnoty – właściwością natury ludzkiej*. Uroczystość Św. Rodziny. Warszawa, 9.01.1966, w: *Kazania i przemówienia autoryzowane Prymasa Polski*, t. 22(1966), s. 105–107 (mps Instytut Prymasowski w Warszawie).

do Chrystusa. Ważne, aby potrafiło wyrazić Chrystusowi swą miłość i zdobyć się na przyrzeczenie wierności.⁸⁸

Eucharystia jako świętowanie zwycięstwa Chrystusa nad śmiercią i egoizmem jest doświadczeniem Jego miłości i narzędziem, przez które stwarza taką miłość między małżonkami i w rodzinie. W Komunii świętej spotkanie z Chrystusem jest najgłębsze, wyzwala także nadzieję. Na tym polega jej znaczenie i w tym wyraża się związek małżeństwa z Eucharystią. Składnikiem życia religijnego w małżeństwie jest trwanie w stanie życia nadprzyrodzonego a więc w miłości Bożej. Ma to dla miłości małżonków i dla dzieci znaczenie zasadnicze. Sakramentalne życie umożliwia trwanie w łasce Bożej.⁸⁹

Modlitwa w rodzinie

Rodzina pełni misję kapłańską nie tylko przez sprawowanie Eucharystii oraz innych sakramentów, i ofiarę złożoną na chwałę Boga, ale również przez życie modlitwy i dialog z Ojcem przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym. W Nowym Przymierzu staje tutaj Jezus Chrystus, pośrednik dialogu z Ojcem, który pragnie być tam, gdzie dwaj albo trzej gromadzą się w Jego imię. To jest cenny znak jedności z umacniającym rodziny Bogiem.

Modlitwa wprowadza prawdę do domu i wszyscy członkowie rodziny czują się zbratani w błaganiu Boga o przebaczenie, w którym uzyskuje się pokój duszy.⁹⁰ Na jego fundamencie można budować rodzinę. To dialog prośby i nadziei, przepełniony miłością i zaufaniem przepełnionymi Duchem Świętym⁹¹. Z modlitwy osobistej rodzi się modlitwa małżonków i rodzinna, które czynią ją bardziej twórczą. To modlitwa wspólna męża, żony, rodziców i dzieci, a czasem i innych członków rodziny, np. dziadków czy chorych.⁹² Szczególnie

⁸⁸ Por. Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*, nr 11; tenże, *List apostolski „Dominicae cenae”*, nr 5; tenże, *Encyklika „Evangelium vitae”*, nr 25.

⁸⁹ Por. tenże, *Ecclesia de Eucharistia*, nr 9, 5, 15, 54.

⁹⁰ Por. FC 62.

⁹¹ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Dominum et Vivificantem”*, Citta del Vaticano 1986, nr 65.

⁹² Por. S. Wyszynski, *Rodzina Bogiem silna. Do rodziców katolickich*. Warszawa, 7.05.1961, w: *Kazania i przemówienia autoryzowane Prymasa Polski*, t. 8(1961), s. 55–57; L. Dyczewski, *Rodzice jako dziadkowie*, w: *Miłość – małżeństwo – rodzi-*

ważne jest wspólne odmawianie modlitwy w rodzinach, choćby raz dziennie. Zgodnie z zapewnieniem Jezusa Chrystusa taka modlitwa zapewnia Jego obecność, a także wyzwala nadzieję wysłuchania prośb oraz dziękczynienia (por. Mt 18, 20).

Modlitwa rodzinna jest otwarciem się ku Bogu i aktem wzajemnej przyjaźni z członkami rodziny, a przez nich z innymi ludźmi. Jest ona nieodzowna w pogłębianiu życia duchowego indywidualnego oraz rodzinnego i ma wpływ na życie.⁹³ Wspólna codzienna modlitwa, czytanie Pisma świętego i rozmowy na tematy religijne są konieczne dla nadania rodzinie znaków odniesienia do Boga. Rodzina religijna jest środowiskiem, w którym człowiek spotyka się z modlitwą, uczy się jej i zaczyna praktykować.⁹⁴

Rodzina katolicka staje się komunijnym przybytkiem Pana szczególnie podczas modlitwy zanoszonej w miłości. To umacnianie się siłą Boga, płynącą ze wspólnej modlitwy. Droga czerpania Bożych mocy z codzienności życia i świadectwa ewangelicznej nadziei. Dom rodzinny winien być przygotowaniem się do liturgii sprawowanej w Kościele, a jednocześnie tę liturgię kontynuować w Kościele domowym. Dom rodzinny jest zapoczątkowaniem dialogu miłości z Bogiem, która rzutuje na dialog międzyosobowy. Wzorem modlitwy dla małżonków i rodziców powinna być Święta Rodzina z Nazaretu.⁹⁵

W modlitwie małżeńskiej należy dostrzegać środek do wydobycia z sakramentu małżeństwa łask, które w sobie zawiera: jest on wyznacznikiem, który kształtuje małżonków jako jedną duszę, w dążeń komunijnego powołania. W ten sposób jedynie spośród tych, któ-

---

na, dz. cyt., s. 509–533; A. Rumun, *Ludzie starsi we wspólnocie ludzkiej*, w: *Ludzie chorzy i starsi w Kościele*, red. J. Charytański, Warszawa 1981, s. 81–90; Z. Gałdźicki, *Człowiek stary w rodzinie*, w: *XVIII Międzynarodowy Kongres Rodziny*, red. A. Czarnocki, Warszawa 1994, s. 553–557; J. Kłys, *Życie rodzinne drogą do doskonałości*, „Ateneum Kapłańskie” 369(1970), s. 29–43.

⁹³ Por. Jan Paweł II, *Novo millennio ineunte*, nr 43.

⁹⁴ Por. I. Werbiński, *Modlitwa rodzinna*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 279–280; J. Kłys, *Życie rodzinne drogą do doskonałości*, art. cyt., s. 29–43.

⁹⁵ Por. FC 86; Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia”*, Citta del Vaticano 1980, nr 15; T. Zadykowicz, *Modlitwa*, w: Jan Paweł II, *Encyklopedia Nauczania Moralnego*, dz. cyt., s. 337–339.

rzy razem się modlą, jest możliwa nadprzyrodzona więź, która promieniuje na rodzinę oraz inne rodziny i otoczenie. To dotyczy małżonków i rodziców w ich dialogu ku wartościom religijnym, a zwłaszcza świętości, zdobywanej nie pojedynczo, ale we wspólnocie. Ta świętość jest znakiem współpracy z łaskami Pana oraz jedności z Nim samym.

Sens modlitwy małżonków najgłębiej wyraża określenie „modlitwa życia”, co oznacza, że między modlitwą a życiem istnieje związek nadprzyrodzony. Życie jest bogate, kryje w sobie wiele tajemnic, które nie łatwo uchwycić. Podobnie w modlitwie małżonków streszcza się bogactwo modlitwy chrześcijańskiej: adoracja, dostrzeganie tego, że nieraz trudno odczytać, to, czego Bóg pragnie od człowieka, a także intymny dialog z Bogiem, Trójcą Świętą.⁹⁶ To dialogowy kontakt z Bogiem, który kształtuje osobowość i styl wspólnoty małżonków otwartych na miłosierdzie.⁹⁷ Modlitwa przygotowuje ich do tego, aby byli mistrzami życia duchowego w rodzinie, a poprzez przykład i dla innych.⁹⁸

Proces wychowania do modlitwy opiera się na przeżyciach modlitewnych małżonków i rodziców. Dziecko, reagując na modlitwę, chłonie tajemnice Boże; natomiast odpowiednio wdrażane w klimat modlitwy, potrafi głębiej niż człowiek dorosły, przeżywać obecność Boga w swoim życiu. Jest to oczywiście poziom dziecka, ale taki należy szanować, przy świadomości, iż w pewnym momencie on przeminie. Widząc modlących się rodziców, dziecko może nie pojmować słów modlitwy, ale będzie naśladować rodziców w tym, co robią, to będzie jego własny dialog miłości z Panem.⁹⁹

Rodzice powinni modlić się za swoje dzieci, uczyć je dialogowego odniesienia do Boga, przepełnionego zaufaniem i miłością. Na mocy swej godności i misji kapłańskiej rodzice chrześcijańscy zgod-

---

⁹⁶ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Pastores dabo vobis”*, Citta del Vaticano 1992, nr 47.

⁹⁷ Por. tenże, *Dives in misericordia*, nr 15.

⁹⁸ Por. I. Werbiński, *Modlitwa małżonków*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 278–279.

⁹⁹ Por. Jan Paweł II, *Veritatis splendor*, nr 74; RH 11; J. A. Sobkowiak, *Dialog*, w: Jan Paweł II, *Encyklopedia Nauczania Moralnego*, dz. cyt., s. 145–147.

nie z wiarą, mają uczyć dzieci od ich najwcześniejszych lat życia modlitwy, wprowadzać je w odkrywanie Bożego misterium i osobistej z Nim rozmowy. Jeszcze bardziej odpowiedzialna winna być modlitwa młodzieży, która jest bardziej świadoma swego ewangelicznego świadectwa.¹⁰⁰

Okazją szczególną do modlitwy w rodzinach i za rodziny są święta kościelne, a szczególnie uroczystość Świętej Rodziny: Jezusa, Maryi i Józefa. Także rocznice, imieniny lub urodziny mogą stać się okazją do dziękczynienia Bogu, a w Nim i ludziom, zwłaszcza podczas Eucharystii, która jest szczytem modlitwy i adoracji oraz dzieł zbawczych.¹⁰¹ W rodzinie wspólna modlitwa winna być praktykowana zwłaszcza przed spoczynkiem, co daje także nastrój emocjonalny. Wręcz powinna zaistnieć atmosfera religijna domu rodzinnego, gdzie wspólna modlitwa ma swoje miejsce, a dialog z Bogiem staje się codziennością.¹⁰²

Zusammenfassung

Die richtige Dynamik die Familie zu erkennen stellt sie, als die Grundstruktur des Handel und Wandel. Vielmehr, keine andere kann ihr vollkommen nicht versperren. Sie ist das natürliche, während dieses Zufalles der Mann und die Frau verbundene Merkmal das Leben der gegenseitigen Berichte aufzubauen der festen komplizierten Verkettung, die von Christo zu dem Dienstrang des Sakramentes aufgestellt worden ist. Diese Wahrheit ist das Fundament des Dialoges mit Gott, und aus der ander Seite und dem natürlichen Dialog.

Für die Christen, die Familie hält sich als die Privat schöpferisch eingeschriebene Kirche dynamisch auf und anwesend in der allgemeinen Kirche sowie den partikularen Kirchen. Sie nimmt dynamisch eine prophetische, pristerliche und königliche Sendung auf. In der Praxis der Evangelisierung sind sie die besonderen Merkmale des Dialoges mit Gott, die sie der Familie des ungewöhnlichen Bezuges in ihren Spezifikationen verleihen gegen Gottes sowie gegenseitig aller ihrer Mitglieder.

---

¹⁰⁰ Por. J. Kłys, *Życie rodzinne drogą do doskonałości*, art. cyt., s. 29–43.

¹⁰¹ Por. FC 61.

¹⁰² Por. Episkopat Polski, *List na rozpoczęcie ostatniego roku Wielkiej Nowenny*. 12.03.1965, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945–1974*, s. 396.

So ist die erkannte Familie der Platz das Heiligen, der Verkehr mit Gott sowie die eigene Identität zu erkennen. Alle Analyse soll hierin einschließlich als die Ehe und die Familie gesehen werden, wenn bis zu den natürlichen Fundamenten reichen dieser *communio personarum*.

tłum. Bogusław Spurgjasz